

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**کارگاه آموزشی آشنایی با پرسشنامه
کالبد شکافی شفاهی**

مدیریت توسعه شبکه و ارتقاء سلامت - گروه آمار و تحلیل عملکرد
آبان ماه ۱۴۰۰

ورود به قرن جدید با حکمرانی داده ها در نظام آماری نوین

اول آبان
روز آمار و برنامه ریزی
گرامی باد

اهداف برنامه ثبت و طبقه بندی علل مرگ و میر:

✓ دستیابی به یک نظام مدون و علمی برای پایش :

- وضعیت سلامت جامعه
- عوامل مؤثر بر سلامت جامعه
- اولویت بندی عوامل مؤثر در مرگ و میر از طریق محاسبه بار بیماریها و عوامل خطر آنها

✓ دقت بخشیدن مستمر به :

- تشخیص ، ثبت ، طبقه بندی ، جمع آوری و تحلیل داده های مرگ
- شناخت نقاط ضعف دانشی و مهارتی در این زمینه و اقدام برای برطرف کردن آنها ، در افراد درگیر در امر تشخیص ، طبقه بندی و جمع آوری علل مرگ

✓ استقرار همکاری مناسب درون بخشی و بین بخشی

تعریف علت مرگ

➤ عبارت است از همهٔ بیماریها، وضعیت‌های ناخوشی و آسیب‌هایی که خود موجب مرگ شده‌اند و یا به وقوع آن کمک کرده‌اند.

➤ این تعریف همچنین مشتمل بر وقوع حوادث و سوانح یا خشونت نیز می‌شود. (دوازدهمین مجمع سازمان بهداشت جهانی سال ۱۹۶۷)

تعریف تابلوی مرگ (Mode of Death)

بر اساس تعریف بیچات (Bichat) بسته به این که مرگ بدلیل توقف اولیه در عملکرد گردش خون، تنفس یا مغز رخ دهد، صرف نظر از آنکه علت اصلی فوت چه بوده است، سه تابلوی فوت وجود دارد:

➤ سنکوپ

➤ آسفیکسی

➤ اغما

تعریف مکانیسم یا ساز و کار مرگ (Mechanism of Death)

عبارت است از اختلال فیزیولوژیکی ایجاد شده توسط علت مرگ. ➤

مثالهایی از مکانیسم مرگ

➤ خونریزی

➤ سپتی سمی

➤ آریتمی قلبی

➤ شوک

➤ اسیدوز متابولیک

➤ الکالوز متابولیک

تعریف طریقه مرگ (Manner of Death)

طبیعی ➤

غیرطبیعی ➤

۱- خودکشی (Suicide)

۲- دگرکشی یا قتل (Homicide)

۳- حادثه (Accident)

نامعین ➤

تعریف انواع مرگ

مرگ طبیعی

وقتی مرگ فردی به دنبال یک بیماری و پاتولوژی درونی و یا یک عارضه داخلی رخ دهد و در وقوع مرگ، شخص و یا عامل خارجی خاصی بصورت مستقیم یا غیر مستقیم دخالت نداشته باشد مرگ طبیعی تلقی میگردد.

مرگ غیر طبیعی

زمانی که مرگ بدن بال دخالت یک عامل خارجی و یا شخصی (حتی خود متوفی) بوقوع پیوندد مرگ غیر طبیعی میباشد خواه این دخالت مستقیم و یا غیر مستقیم باشد حتی اگر زمان قابل توجهی از لحظه دخالت آن شخص و یا عامل خارجی تا وقوع مرگ سپری شده باشد. این نوع مرگها جهت تعیین دقیق و مستند علت مرگ باید به پزشکی قانونی ارجاع گردند.

مرگ غیرطبیعی شامل مرگ ناشی از: حادثه، خودکشی و دگرکشی است.

تعریف علت زمینه ای و یا (UC) Underlying Cause of death

براساس تعریف سازمان جهانی بهداشت علت زمینه ای عبارت است از :

- **اولین بیماری و یا آسیبی که در زنجیره وقایع منجر به مرگ دخیل بوده است.**
- **شرایطی از حوادث یا خشونت که باعث آسیب ها منجر به مرگ شده اند.**

- بعنوان مثال بیمار سرطانی را در نظر بگیرید که فوت می کند و آخرین علت مرگ وی (immediate Cause of death) نارسایی قلبی ناشی از متاستاز بوده است، منتهی محل اصلی سرطان وی روده بزرگ (کولون) بوده است. تسلسل وقایع افتاده عبارت بوده است از، سرطان بدخیم که نتیجه آن متاستاز بوده و سپس منتج به نارسایی قلبی شده است. در این مثال نارسایی قلبی آخرین واقعه منجر به مرگ در سلسله مراتب وقایع بوده که با سرطان کولون شروع شده است. بنابراین سرطان بدخیم کولون وضعیتی است که باید به عنوان علت زمینه ای (UC) کدگذاری شود.

تشخیص علت مرگ:

تشخیص علل مرگ تابع وجود منابع اطلاعاتی کافی و معتبر از سوابق پزشکی متوفی و تعیین علت درست از سوی تشخیص دهنده است .

از دیدگاه بهداشت عمومی خطای تشخیص زمانی دارای اهمیت است که بتواند میزان های اندازه گیری شده یک علت مشخص را تغییر دهد و منجر به جابجایی از یک گروه کلی به گروه کلی دیگر شود .

تشخیص علت مرگ:

در انتصاب و تخصیص یک علت به یک مورد مرگ که از مهم ترین و پیچیده ترین اقدامات است ، سه مشکل وجود دارد که عبارتند از :

۱ - عدم وجود اطلاعات کافی و مدون از چگونگی شکل گیری ، تکوین و رخداد مرگ.

این اطلاعات باید برای کسی که در بیمارستان فوت کرده در پرونده بستری و برای کسی که در منزل فوت کرده در سوابق تشخیصی و درمانی پزشک معالج وجود داشته باشد.

تشخیص علت مرگ:

۲ - تاثیر پذیری تعیین علت مرگ از میزان آموزش و تجربه تشخیص دهنده

با فرض وجود اطلاعات کافی در مورد تشخیص و انتساب یک علت به آن مورد مرگ تحت تاثیر میزان آموزش فرد تشخیص دهنده ، تجربه و سابقه وی ، میزان جستجو ، دقت و توجه وی قرار دارد. به عنوان مثال یک مرگ ممکن است به صورت های زیر با دقت های متفاوت ثبت گردد: سل ، سل ریه ، سل ریه با اسمیر مثبت یا سل سگمان فوقانی ریه چپ با اسمیر مثبت

۳ - عدم استفاده از قواعد و ضوابط یکسان برای انتساب و طبقه بندی علل مرگ

در تعیین علت فوت بر اساس مدارک و منابع ، وقوع حالات زیر محتمل است :

۱ - انتساب یک علت به یک مورد فوت با استفاده از اطلاعات بسیار دقیق

- اطلاعات دقیق پیرامون علت مرگ کالبد گشایی تشریحی ، نمونه برداری های آسیب شناسی ، سم شناسی ، سرم شناسی و ژنتیکی بدست می آید. از این روش به دلیل هزینه بالا و لزوم صرف زمان نسبتا زیاد نمی توان برای تعیین علل مرگ در کل جامعه استفاده نمود. این روش موارد استفاده بسیار محدود در این زمینه ها دارد:
- مواردی که تشخیص علت به روش های بالینی امکان پذیر نیست یا احتمال وقوع تقصیر یا قصور در ایجاد آن وجود دارد.
 - مواردی که دادستان یا بستگان متوفی خواهان تعیین علل دقیق مرگ هستند.
 - مواردی که برای بررسی های علمی کاربرد دارد مانند تعیین سیر پاتوفیزیولوژی بیماریهای نوپدید

در تعیین علت فوت بر اساس مدارک و منابع ، وقوع حالات زیر محتمل است :

۲ - انتساب یک علت به یک مورد فوت بر اساس مدارک مدون

این حالت به طور عمده در مواردی که مرگ در بیماران بستری در بیمارستان رخ می دهد ، وجود دارد.اگر پرونده بیمارستانی متوفی کامل پر شده باشد می تواند مبنای تعیین مجموعه علل منجر به فوت گردد اما وضعیت پرونده های بیمارستانی در مناطق مختلف از دقت های یکسانی برخوردار نیست و باید بر حسب دقت ثبت اطلاعات موجود در پرونده از آن استفاده نمود.

در تعیین علت فوت بر اساس مدارک و منابع ، وقوع حالات زیر محتمل است :

۳ - انتساب یک علت با استفاده از اطلاعات ناقص و محدود

در مواردی که منابع اطلاعاتی کافی و قابل اعتماد از سوابق پزشکی متوفی وجود ندارد از روش کالبد گشایی شفاهی استفاده می شود . به کارگیری این روش بر سه فرضیه استوار است :

- افراد خانواده متوفی علائم و بیماری های متوفی را می شناسند و به دقت می توانند آن ها را به خاطر آورند .
- مجموعه علایمی که به یک مورد مرگ منجر می شود ، اختصاصی همان علت مرگ است . این مجموعه علایم را منطقی نمی توان برای علت دیگری اختصاص داد. به طور مثال یک جوان پانزده ساله با تب ، بثورات پوستی ، سرفه و تنگی نفس نمی تواند با علت سکته مغزی یا قلبی فوت کرده باشد و مرگ او بیشتر به یک بیماری عفونی و به طور مثال سرخک می تواند منتسب شود .

حافظه خانوادگی بر اساس پیوندهای عاطفی عمیق سیر داستان مرگ عزیر خود را به درستی بیاد دارد. مشروط به اینکه واقعه فوت ، در درون هاله ابهامهای قضایی و زیر غبار سال های طولانی بعد از مرگ قرار نگرفته است.

این روش تشخیصی (کالبد گشایی شفاهی) عبارتست از : مجموعه سوالات هدفمند که در پایان پرسشگر را به تشخیص علت مرگ در حد گروه های کلی یا زیرگروه های شایع و مشخص هدایت نماید.

این روش ممکن است بر پایه شناسایی و تعقیب سیر امراضی که منجر به مرگ شده است تهیه شده باشد.

روش و پرسشنامه هایی که در کشور ما در مناطق روستایی تحت پوشش خانه های بهداشت و مراکز خدمات جامع سلامت تهیه شده و به کار می رود با استفاده از هر دو رویکرد تنظیم شده است.

- پرسشنامه کالبد گشایی شفاهی ، مرده زایی و مرگ نوزاد
- پرسشنامه کالبد گشای شفاهی ، مرگ کودک یک ماهه تا ۵۹ ماهه
- پرسشنامه کالبد گشایی شفاهی ، افراد پنج سال و بالاتر

- در هر صورت روش کالبد گشایی شفاهی در تشخیص علل مرگ از محدودیت هایی نیز برخوردار است این روش تعدادی از علل مرگ را بخوبی تعیین می کند ولی برای تعدادی دیگر دقت کمتری دارد.
- همچنین باید توجه داشت در جریان انتساب و تخصیص علت مرگ ، استفاده از کدهای غیر ممکن ، غیر محتمل ، پوچ و بیهوده باید مورد توجه قرار گیرد.

فرایند تکمیل پرسشنامه کالبد شکافی شفاهی

وقوع مرگ

آگاهی بهورز از وقوع در جمعیت تحت پوشش

ورود اطلاعات متوفی در فرم آماری ثبت موارد فوت

تکمیل پرسشنامه کالبد شکافی شفاهی برای مرگ های فاقد گواهی فوت در موعد
مقرر (حداکثر ۴۰ روز پس از فوت)

ارسال پرسشنامه های تکمیل شده کالبد شکافی شفاهی به مرکز بهداشت روستایی

**بررسی پرسشنامه های تکمیل شده توسط پزشک مرکز روستایی و رفع نواقص
و تعیین علت فوت از روی پرسشنامه**

ارسال پرسشنامه های بررسی شده به مرکز بهداشت شهرستان

بررسی فرم های تکمیل شده توسط کارشناس آمار ستاد شهرستان

**کدگذاری علل مرگ تعیین شده توسط کدگذاران و تعیین علت زمینه ای
مرگ**

ورود اطلاعات متوفیان به سامانه ثبت و طبقه بندی علل مرگ

تکمیل پرسشنامه کالبد شکافی شفاهی در سامانه سینا

ورود به سامانه

منوی گزارشات

• گزارش لیست افراد فوت شده

قسمت نتایج جستجو – پرسشنامه

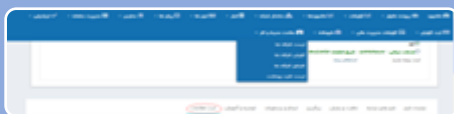
پرسشنامه کالبد شکافی شفاهی – جزئیات فرم

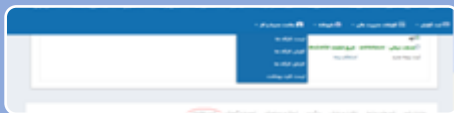
تکمیل پرسشنامه کالبد شکافی شفاهی – ثبت اطلاعات اولیه توسط بهورز

ارجاع پرسشنامه توسط بهورز به پزشک و تکمیل علت فوت توسط پزشک

تکمیل کد icd10 توسط ستاد شهرستان

برنامه ثبت و طبقه بندی علل مرگ و میر

انتظارات:

۱ – ثبت به موقع اطلاعات مرگ و میر در سامانه یکپارچه نظام ثبت و طبقه بندی علل مرگ و کنترل کمی اطلاعات به صورت مستمر

✓ پیگیری اخذ ماهانه اطلاعات از منابع مختلف (درون و برون بخشی) و ثبت آن

✓ پیگیری تبادل اطلاعات با گروههای تخصصی شهرستان

✓ پیگیری ویژه جهت مدیریت ثبت اطلاعات در شهرستان مشهد با توجه به اینکه بیش از ۶۰ درصد مرگهای دانشگاه مربوط به مشهد می باشد

برنامه ثبت و طبقه بندی علل مرگ و میر

انتظارات:

۲ - کنترل کیفیت اطلاعات مرگ و میر از طریق:

- ✓ تهیه گزارشات مرگ و میر و محاسبه شاخص های آن به تفکیک سن - جنس - علت مرگ - منطقه سکونت و و مقایسه آن با سنوات گذشته
- ✓ گروه بندی علل مرگ و میر و شناسایی ده علل عمده مرگ در آن شهرستان
- ✓ شناسایی کدهای پوچ و کدهای علل غیر ممکن، غیر محتمل و بعید و ارائه بازخورد
- ✓ کنترل خطاهای ثبت همچون (مغایرت گروه سنی متوفی با نوع دفترچه گواهی فوت - عدم تکمیل کد ملی و سایر اطلاعات هویتی - استفاده از کدهای تک کاراکتری مانند V - I - R و ... - انتخاب منطقه سکونت نامشخص - انتخاب جنسیت نامشخص و تعیین نشده - انتخاب کدهای علل مرگ غیر ممکن از نظر سن، جنس و ... - انتخاب کدهای علل مرگ غیر محتمل و بعید - انتخاب کدهای مرگ مادر باردار برای کودکان و مرده زایی ها - مغایرت شهرستان محل سکونت با آدرس ثبت شده - عدم ثبت کامل شماره سریال گواهی های فوت - کدهای پوچ ثبت شده - تکرارگیری اطلاعات مرگ و میر ابتدا توسط سامانه سپس با استفاده از خروجی اکسل سامانه و)

برنامه ثبت و طبقه بندی علل مرگ و میر

انتظارات :

3- نظارت

- ✓ بررسی صحت اطلاعات و بازخورد جهت اصلاح موارد دارای نقص بصورت مستمر
- ✓ نظارت بر بیمارستان ها و مراکز تحت پوشش آن شهرستان
- ✓ نظارت بر نحوه ورود داده های مرگ (کمیت و کیفیت) که توسط کاربران بیمارستانی وارد می شود
- ✓ بازخورد مشکلات موجود در گواهی فوت به پزشکان تکمیل کننده گواهی فوت
- ✓ بررسی و کنترل دفترچه های گواهی فوت اخذ شده از بیمارستان های تحت پوشش به صورت تصادفی و مقایسه اطلاعات ثبت شده آن با سامانه ثبت و طبقه بندی علل مرگ و میر
- ✓ بررسی و تکمیل دقیق چک لیست گواهی فوت های اشکال دار و امضاء و ارسال به موقع گواهی فوت های اشکال دار برای کمیته بررسی گواهی فوت

برنامه ثبت و طبقه بندی علل مرگ و میر

انتظارات:

۴- برگزاری کمیته ها و دوره های آموزشی

✓ برگزاری کمیته های مرگ و میر مطابق دستورالعمل ها

✓ برگزاری دوره های آموزشی جهت پزشکان شهرستان با توجه به برگزاری دوره آموزشی پزشکان دانشگاه های قطب کشور در سال ۱۳۹۹ و تربیت مدرس برای هر شهرستان و صدور گواهی آموزشی برای پزشکان و همچنین داشتن بانک اطلاعاتی از پزشکان آموزش دیده

برنامه ثبت و طبقه بندی علل مرگ و میر

انتظارات:

- 5 – با توجه به شیوع بیماری کووید ۱۹ آموزش ثبت صحیح علل مرگ ناشی از این بیماری در گواهی های فوت صادره و نظارت بر چگونگی تکمیل این گواهی ها انجام شود.
- ۶ – گزارشی از مرگ های ناشی از بیماری covid – ۱۹ تهیه و مطابقت آن با پورتال بیماری ها انجام گردد و همچنین بایگانی از مستندات آن در شهرستان وجود داشته باشد

باتشكر

